

Franz von Klimstein

1716 - 290 de ani de la Eliberarea Timișoarei - 2006

Este știut faptul că istoria Banatului are un trecut profund marcat de evenimente deosebite, atât pozitive, cu perioade pașnice și înfloritoare cât și negative, cu războaie și distrugerii masive. Când vorbim de Banat, atunci se subînțelege Banatul întreg, Banatul istoric de la Dunăre la Mureș și de la Tisa până la Carpații Meridionali. Această regiune nu are doar o istorie deosebită, ci are în același timp și caracteristici etnografice speciale, precum și o geografie unică. Aceste particularități îi influențează mai mult sau mai puțin conștient pe locuitorii care trăiesc în această regiune și din acest punct de vedere este de dorit ca tocmai evenimente importante care nu sunt prezente în viața de fiecare zi, să fie popularizate intrând astfel în conștiința fiecăruia.

Un astfel de eveniment este și eliberarea Timișoarei (1716) și a Belgradului (1717) de către prințul Eugeniu de Savoya-Carignan. Dacă vorbim de eliberarea mai sus numitelor orașe, atunci înseamnă că acestea au fost ocupate inițial de către o putere opresoare, aceasta implicând la un moment dat necesitatea ulterioară de a fi eliberate. Și într-adevăr aceasta a fost situația acestui zone a Europei la începutul secolului al XVIII-lea. Întregul Banat istoric a fost ocupat și incorporat Imperiului Otoman, fiind o provincie distinctă, un pašalâc în cadrul acestui imperiu. Deja în anul 1526, după bătălia de la Mohács este nimicit regatul medieval maghiar, în care era inclus și Banatul încă din secolul al X-lea. Prin politica de alianțe familiale, casa de Habsburg moștenește coroana regilor Ungariei, acest lucru conducând la inițierea luptei pentru eliberarea acestei țări, cu toate ținuturile și provinciile ei de odinioară. În serviciul acestui deziderat politic se vor pune mai multe personalități europene. Cel mai vestit și important personaj este prințul Eugeniu de Savoya-Carignan. El s-a născut la Paris, la data de 18 octombrie 1663. Deoarece în Franța i-a fost refuzată efectuarea stagiului militar, prințul a intrat în serviciul militar imperial austriac la Viena. După anul 1689 a luat parte activ la campaniile austriece împotriva Franței și statelor italiene. Începând cu anul 1697, prințului i-a fost încredințată conducerea supremă a armatei în campaniile anti-otomane, el înregistrând o răsunătoare victorie la Zenta la 11 septembrie 1697.

Din anul 1703 i-a fost conferită și președinția Consiliului Aulic de Război. În cursul lunii octombrie a anului 1716 prințul Eugeniu reușește să alunge trupele otomane de ocupație, eliberând astfel orașul Timișoara.

Eliberarea celui mai important oraș al Banatului a adus o mare schimbare în viața oamenilor acestei regiuni, Imperiul Otoman fiind de acum, respins la sud de Dunăre.

Operațiunile militare de eliberare au fost puse sub comandamentul suprem al prințului Eugeniu. Armata imperială se bucura însă și de participarea directă și a altor personalități ale secolului al XVIII-lea. Contele maghiar Pálffy, avea sub conducerea sa avangarda armatei imperiale, care număra 16 regimente de cavalerie. Ducele Alexandru de Württemberg comanda la rândul său un număr de 12 batalioane de infanterie. Aceste două corpuri de armată ajunseră numai la câteva săptămâni după marea victorie de la Petrovaradin, în fața zidurilor cetății Timișoarei. Astfel întreaga armata imperială habsburgică era concentrată în jurul capitalei Banatului. Forțele turcești, trimise de Imperiul Otoman în sprijinul cetății asediate Timișoara, în număr de 20.000 de călăreți au încercat în ziua de 23 septembrie străpungerea din exterior a inelului de asediu format de trupele imperiale, acțiune rămasă însă fără succes. Pierderile acestei armate turcești venite în ajutorul asediaților, au fost atât de mari, încât aceștia au fost nevoiți a se retrage peste Timiș, și apoi la scurt timp chiar și peste Dunăre.

După mai multe asalturi ale imperialilor, breșa realizată de aceștia în zidul de la Palanca Mare avea mărimea potrivită pentru a porni un atac decisiv, plănuit pentru data de 1 octombrie. De menționat

este faptul, că Timișoara acelei epoci avea patru cartiere diferite: Cetatea, Castelul (azi Muzeul Banatului), Palanca Mare și Palanca Mică. Atacul de la 1 octombrie a costat multe vieți omenești și eforturi deosebite de ambele părți ale zidurilor. Printre răniți se aflau atât prințul Alexandru de Württemberg, cât și fiul cel mare al pașei Ahmed Aga. Situația îngrijirii răniților în cetatea Timișoarei, în condițiile asediului imperial era deosebit precară. Din acest motiv pașa Ahmed Aga apelează la prințul Eugeniu rugându-l pe aceasta a-i trimite un medic pentru salvarea vieții fiului său. Prințul Eugeniu i-a răspuns pașei în timpul unei încetări temporare a focului prin trimiterea unui chirurg din armata imperială, se pare chiar medicul personal al prințului. În semn de mulțumire pașa îi va trimite 6 cai deosebiți și foarte valoroși.

La 7 octombrie 1716 sosea în sprijinul armatei asediatoare un mare număr de piese de artilerie de la Buda, care oferea posibilitatea executării de foc continuu timp de aproape o săptămână asupra Timișoarei. Capitulara fortificației devenea astfel doar o întrebare de timp. La 12 octombrie, la orele 11:30 orașul de pe Bega a semnalizat cu steaguri albe capitulara garnizoanei otomane. În data de 17 octombrie turcii, adică garnizoana compusă din 12.000 de oameni sub arme, au părăsit pentru totdeauna Timișoara. Prințul Eugeniu a intrat în oraș pe poarta Forforoza, pe locul acesteia aflându-se azi, la capătul străzii Eugeniu de Savoya așa zisa casă a prințului Eugeniu.

Multe desene și stampe ilustrează asediul orașului precum și cucerirea lui de către trupele imperiale. Una dintre cele mai frumoase dar mai puțin cunoscute imagini este icoana „Sfintei Fecioare Maria a Victoriei”. Este vorba de un desen în tuș, colorat și realizat pe o coală de pergament care la rândul ei este aplicată pe lemn. Dimensiunile stampeii sunt: 82x59 cm. Lucrarea nu este datată dar este posibil a aproxima executarea ei pe la anul 1720. Conform inscripției în limba latină, din partea inferioară a icoanei, aceasta a fost pictată de un preot din Verona, aflat pe atunci la vârsta de 66 de ani. Acesta a lucrat timp de doi ani la realizarea icoanei, în semn de mulțumire precum și de aducere aminte perpetuă a ajutorului Sfintei Fecioare Maria acordat armatei creștine imperiale, cu ocazia celor două bătălii de la Timișoara și Belgrad. Acest ajutor a constat dintr-o ceață favorabilă armatelor imperiale, care au putut folosi din punct de vedere tactic tehnica camuflării. Într-adevăr armata imperială, sub conducerea prințului Eugeniu a ajuns la 16 august 1717 pe timp de ceață sub zidurile cetății Belgradului atacând și luând prin surprindere, la adăpostul ceții forțele otomane. Aceste evenimente deosebite sunt reprezentate pe icoană, ba chiar și ceața mistică care acorda un sprijin foarte valoros este ilustrată la picioarele Sfintei Fecioare. În partea dreaptă este redată cetatea Timișoarei, iar în partea stângă ce a Belgradului. Pe fundalul imaginii se mai poate vedea și bătălia de la Belgrad din 16 august 1717. Dar pe icoană evenimentele istorice nu au un rol important; ele nu sunt motivele principale ale operei de artă. În centrul desenului se află Sfânta Fecioară Maria împreună cu Pruncul Isus, aflat în brațele ei. În mâna dreaptă a Sf. Fecioare se află un sceptru, Micul Prunc ținând în ambele mâini o cârjă episcopală cu capătul superior în formă de cruce. Fecioara cu Pruncul este înconjurată de o mulțime de capete de ingerași, fiind totodată ilustrată ca și Regină a Cerului în mantie albastră căptușită cu hermelină. Capul ei este înconjurat de un număr de doisprezece stele aurii, fiind astfel reprezentată conform descrierii din Apocalipsa sfântului Ioan (12,1) ca marele semn al cerului. Ca și Imaculata picturilor din epoca barocă, Sfânta Fecioară a acestei icoane, stă pe un glob pământesc, acesta fiind înconjurat de șarpele păcatului originar, ea călcând cu piciorul drept semiluna, aceasta constituind iarăși un simbol al victoriei creștinilor asupra trupelor otomane. Cu piciorul stâng ea calcă șarpele care ține mărul lui Adam în gură, acesta fiind totodată doborât de cârja din mâna Pruncului.

Victoria asupra armatelor otomane este prezentată ca și rezultatul istoriei mântuirii, conform cu Sfintei Scripturi unde profeții și vizionarii anunță victoria Femeii asupra șarpelui diabolic. Dar aceasta nu se întâmplă din puterea proprie a Sfintei Fecioare ci din puterea Micului Prunc, fiul ei. El este cel care zdrobește cu cârja capul șarpelui, El este cel care aduce mântuirea. Astfel de icoane ale

epocii baroce sunt numite în mod curent: “Sf. Fecioară Maria a Victoriei”.

Textul format din cinci rânduri de la baza imaginii este atât o rugăciune cât și o descriere a capodoperei. Traducerea redată mai jos este o traducere liberă, aceasta fiind necesară pentru a înțelege întregul context:

„Voi îngeri cu toții, invocați-l pe Isus și pe preasfânta sa Maică, făuritoarea victoriei de la Timișoara [cu ajutorul unei miraculoase ceți] și Belgrad, Regina Cerului, pentru noi, pentru [împlinirea] jurămintelor arhiducilor [de Habsburg], aleluia și pentru prosperitatea continuă a domnitorului, aleluia. [Este] opera a doi ani plini pentru perpetua amintire recunoscătoare a darurilor Sfintei Fecioare Maria, pictată cu pensula, cu multă trudă pe pergament [cu ajutorul grației Divine] de un preot din Verona, în înaintata vârstă de 66 de ani. Și dacă cu îndurare este primit acest dar [al acestui slujitor preot], atunci să fie aceasta o mulțumire pe măsura milei [Sfintei Fecioare Maria] precum și o cinstită a Fericitei pururea Preacuratei Fecioare cu obișnuite dar mereu mai fierbinți rugăciuni pentru [împlinirea] juruințelor [arhiducilor de Habsburg].

Originalul acestei icoane se află în abația benedictină din Seitenstetten, în provincia Austria Inferioară.

Prințul Eugeniu a fost unul dintre cei mai importanți consilieri ai casei imperiale și regale de Habsburg. Războaiele victorioase de eliberarea Ungariei au fost primite pretutindeni cu mare bucurie și satisfacție. Pentru marea victorie a eliberării întregului Banat, dar mai ales a eliberării cetăților Timișoara și Belgrad, prințul Eugeniu a fost decorat de papa Clement al XI-lea cu o sabie și o pălărie de onoare. Acest gest de prețuire a fost rezervat exclusiv personalităților cu deosebite merite.

Prințul Eugeniu de Savoya-Carignan a fost un mare promotor al artelor frumoase și unul dintre cei mai importanți Mecena ai epocii baroce. Josef Bernhard Fischer von Erlach și Johann Lukas von Hildebrand au fost unii dintre arhitecții săi preferați. Sub conducerea acestora au fost ridicate palatul de iarnă din Himmelpfortgasse precum și magnificul palat Belvedere din Viena. El s-a stins din viață la Viena, la data de 21.04.1736 fiind înhumat în catedrala Sf. Ștefan din capitala imperiului pe care l-a slujit.

Printre multele instituții bănățene, Episcopia Romano-Catolică de Timișoara a marcat evenimentul scurgerii a 290 de ani de la eliberarea Timișoarei și a Belgradului. În cadrul unei festivități solemne a fost lansată o mică expoziție precum și un concert în Domul din Piața Unirii, catedrala noastră episcopală. Comemorând evenimentele ce s-au petrecut acum 290 de ani în orașul Timișoara, Arhiva Diecezană Romano-Catolică de Timișoara a emis o notă comemorativă „290” având pe avers redată scena capitulării garnizoanei otomane în fața prințului Eugeniu de Savoya, iar pe revers imaginea icoanei “Sf. Fecioară Maria a Victoriei”, mai sus descrise.